

בבא קמא קי"ז

בראשונה היו אומרים המטמא
המדמע חזרו לומר אף המנסך

הגמרא הביאה שדין שהכריעו משום קנס, אין למדים ממנו למקום אחר. ומביאה הגמרא לכך ראייה ממה ששנינו בברייתא, בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך, שאף על פי שהוא היזק שהוא מונח לפניו והוא היזק שאינו ניכר³⁵⁹ חייב לשלם. חזרו לומר אף המדמע. אבל לפני שחזרו לומר אף המדמע לא היינו לומדים אותו ממטמא ומנסך משום שהוא קנס ולא לומדים ממנו³⁶⁰. ואומרת הגמרא שאין ראייה שלא לומדים בקנס מדבר לדבר. אלא שבתחילה חששו רק למטמא תרומה שיש בו הפסד מרובה, אבל לא למדמע שיש בו רק הפסד מועט³⁶¹. ואחר כך סברו שחוששים גם להפסד מועט.

וקשה מאבזה דרבי אבין ששנה בראשונה ושואלת הגמרא הרי אביו של רבי אבין שנה המטמא והמדמע ואח"כ המנסך

בברייתא, בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע, חזרו לומר אף המנסך. אבל לפני שחזרו לומר אף המנסך, לא היינו לומדים אותו ממטמא ומדמע, משום שהוא קנס ולא לומדים ממנו. אפילו שהוא הפסד מרובה? מבארת הגמרא, שמתחילה לא קנסו את המנסך משום שסברו כרבי אבין שאמר במסכת כתובות, זרק חץ בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראים בהליכתו פטור. מפני שהעקירה היא צורך הנחה והוא מתחייב עליה בנפשו משום מלאכת שבת, ונפטר משלומים מדין 'קים ליה בדרבה מיניה! וכיון שהגבהת היין היא צורך ניסוך והרי המנסך יין לעבודה זרה חייב מיתה, אינו חייב על הנזק שגרם לחברו. ולבסוף סברו כרבי ירמיה, שאמר במסכת גיטין, המנסך חייב משום שמשעת הגבהה הוא קנה את היין, ואינו מתחייב בנפשו עד שעת הניסוך.

אנסוהו והראה ממון חברו פטור נטל ונתן ביד רב הונא בר יהודה בא ל'בי אבינוי' ובא חייב הראה מעצמו כמו שנשא ונתן ביד.

לפני רבא ושאל אותו, האם בא לידך להורות הלכה למעשה במי שהראה לאנס ממון חברו? אמר לו, שבא לידי מעשה בישראל שעובדי כוכבים אנסוהו והראה ממון חברו, וחייבתי אותו לשלם. אמר לו רבא, לך והחזר את כסף לבעליו. שכן שנינו בברייתא, ישראל שאנסוהו עובדי כוכבים, והראה ממון חברו פטור³⁶², ואם נטל ונתן ביד חייב. רבה אמר אם הראה

359 רש"י.

360 ולא גזרו מתחילה על מדמע משום שהמעשה שבגללו גזרו אירע במטמא ומנסך. תוס'.

361 שהרי הוא נמכר לכהנים בדמי תרומה בזול. רש"י.

362 תוס' לעיל ד"ה לא צריכא כתבו שמדובר כשאנסוהו להראות קרקעותיו של פלוני, אבל אם הראה להם רקע של אדם בלא שאמרו לו שיראה קרקעותיו של פלוני חייב לשלם.

מעצמו בלא אונס³⁶³, הוא כמו נשא ונתן ביד.

הראה לאנס פטור ואם נשא ונתן ביד חייב וכשהאנס העמידו על הממון כמו ששרפו ופטור

ומביאה הגמרא מעשה בעובד כוכבים שאנס אדם, והראה לו על היין של רב מרי, בנו של רב פנחס, בנו של רב חסדא. ואמר לו לשאת את היין אליו, ונשא אותו אליו. וכשבא לפני רב אשי פטר אותו מלשלם. ואמרו החכמים לרב אשי, הרי שנינו בברייתא, ואם נשא ונתן ביד חייב? אמר להם, שהברייתא מחייבת לשלם כשנשא ונתן ביד כשהעובד כוכבים לא העמידו על הממון, ולא חייב אותו להביא לו אותו. אבל כאן כיון שהעובד כוכבים העמידו על היין וחייבו להביאו אליו, כמו ששרף את היין, והישראל שנתנו לו פטור מלשלם. והקשה רבי³⁶⁴ אבהו לרב אשי ממה ששנינו, אמר לו אנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול ענבים זה, והושיט לו, חייב? עונה הגמרא, מדובר כאן כשעמדו בשני עברי הנהר, והאנס אינו יכול לקחתו לבד. וכן משמע ממה שנאמר הושט לי, ולא נאמר תן לי.

שני אנשים רבו על מי המכמורת של דגים, ואחד מהם עמד ומסרה לאנס שליחו של המלך. ואמר אביי שהוא יכול לטעון, אני מסרתי לו את שלי. ורבא אמר, האם בכחו לומר כך, הרי הדבר אינו מוסכם על שניהם. אלא משמתים אותו עד שיביא את המכמורת ויעמוד לדין.

רב כהנא שמט את מפרקתו של מי שאמר רב שיראה ממון ישראל לעכו"ם

תראה!. ואמר לו אראה ואראה!. רב כהנא שישב לפני רב שבר את צוארו. ורב קרא עליו את הכתוב בישעיה: "בְּיַדְךָ עֲלָפוּ שְׂכָבוֹ בְּרֵאשׁוֹת פְּתוּאֵי מִכְמָר", כמו שלא מרחמים על תוא³⁶⁵ שנפל במכמר, כך כיון שממון של ישראל נפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמים עליו. וטוב עשה רב כהנא שהרג את זה שאמר שהוא הולך למסור את ממון של ישראל ביד עובדי כוכבים³⁶⁶. אולם אמר לו רב, הדבר נכון עד עכשיו שהיו כאן פרסים³⁶⁷ שלא היו מקפידים על שפיכות דמים. אבל עכשיו ישנם יוונים³⁶⁸ שמקפידים על שפיכות דמים, ואומרים 'מורדין מורדין', רציחה רציחה³⁶⁹.

363 רש"י כתב שאם מעצמו בלא אונס חייב. ומשמע שגם אם נשא ונתן באונס פטור וכן כתב הר"י"ף בשם איכא דמפרשי שאם אנסוהו להביא ממון חבירו ונשא ונתן ביד פטור. וכתב ולייתא שהרי באונס חייב אפ' בהראה וא"כ מה ההבדל בין אם נשא ונתן ביד. ובתשו' מיימוני כתב שהעיקר כהרי"ף כנגד רש"י. ועיין במהרש"א ומהרש"ל.

364 לכאורה צ"ל שרב אבהו שהקשה לרב אשי הוא רב אבהו המאוחר. שמצאנו בגמרא בחולין מ"ט ע"א שרב שמואל בנו אמר שהיה מראשי הכלה של רפרם.

365 שור הבר שלא חייבים בכיסוי דמו ואין עליו רחמים אבל בחיה יש רחמים במה שמכסים את הדם. מהרש"א בח"א.

366 כיון שברור שיקחו מאותו שהראהו הוא נקרא מסור. תוס'.

367 יש שגורסים יוונים. התוס' הקשו לפי הגרסא בגמרא, הרי בזמנו היו עדיין פרסים בבבל. ור"י אומר שהפקידים והשרים היו משתנים, לפעמים היו פרסים ולפעמים יוונים. תוס'.

368 יש גורסים פרסיים.

369 רש"י ב"מ דף ל"ט ד"ה מחמת מרדין.

ואין חשש שאם ימסרו בידיהם את ממונו של ישראל יהרגו אותו. קום לך עלה לארץ ישראל, וקבל עליך שלא תקשה לרבי יוחנן שבע שנים.

ארי עלה מבבל ורב כהנא הלך לארץ ישראל, וראה שריש לקיש היה יושב ושונה לתלמידים מה שרבי יוחנן דרש באותו היום. והלך ושאל

את התלמידים היכן ריש לקיש? ואמר להם כך היא הקושיה, וכך הוא התירוץ.

וכשהלכו ואמרו זאת לריש לקיש, הלך ואמר זאת לרבי יוחנן. ואמר לו רבי יוחנן

ארי עלה מבבל, יעיין מר בישיבה למחר. ולמחרת הושיבוהו בשורה הראשונה

לפני רבי יוחנן. וכשרבי יוחנן אמר שמועה ורב כהנא לא הקשה לו דבר, ואמר

שמועה נוספת ולא הקשה דבר, הורידוהו שבע שורות לאחור. וכשאמר רבי

יוחנן לריש לקיש ארי שאמרת שעלה מבבל נעשה שועל. ואמר רב כהנא יהי

רצון ששבע השורות שהורידו אותי יהיו במקום שבע השנים, שרב אמר שלא

אשאל בהן את רבי יוחנן. ורב כהנא קם ואמר לרבי יוחנן, יחזור מר על השמועה

וכשהקשה עליה העלוהו לשורה הראשונה.

דעתו של רבי יוחנן חלשה ורב כהנא מת ורבי

וכשרבי יוחנן אמר שמועה נוספת ורב יוחנן בקש רחמים והעמידו

כהנא הקשה על דבריו. עמד רבי יוחנן

שהיה יושב על שבעה כרים וכסתות, והסירו מתחתיו אחד מהם בכל שמועה שרב

כהנא הקשה על דבריו. עד שאחרי שבע מהן רבי יוחנן ישב על הקרקע. ורבי

יוחנן שהיה בעל בשר, ביקש שירימו את גביני עיניו כדי שיראה אותה, וראה

את שפתו של רב כהנא שהיתה קרועה, וסבר שהוא מחייך עליו וחלשה דעתו,

ורב כהנא מת. ולמחרת אמר רבי יוחנן, ראיתם את מה שהבבלי עשה. ואמרו לו,

דרכו להראות כך. והלך רבי יוחנן למערה שקברו בה את רב כהנא, וראה שנחש

גדול מגולגל על פי המערה ואמר רבי יוחנן, פתח פיך ויכנס התלמיד אצל הרב

והנחש לא פתח לו. ואמר יכנס חבר אצל חבר ולא פתח לו. וכשאמר יכנס תלמיד

אצל הרב פתח לו ונכנס. ובקש עליו רחמים והעמידו. ואמר רבי יוחנן לרב כהנא

אילו הייתי יודע שדרכך בכך, לא היתה לי חלישות הדעת, ובקש ממנו לבוא

אליו. ואמר לו רב כהנא, אם אתה יכול לבקש עלי שלא אמות אבוא, ואם לא אלך

לדרכי³⁷⁰, מפני שחלפה השעה. שמא תקפיד עלי פעם אחרת ואמות ולא יתרחש

לי נס.

ורבי יוחנן העמידו משנתו, ושאל אותו את כל הספיקות שהיו לו. ורב כהנא פשט

לו אותם. וזה מה שאמר רבי יוחנן, 'דילכוון אמורי דילהון הוא', אמרתי שתורת

היא שלכם של בני ארץ ישראל, והיא של בני בבל³⁷¹, מה ששמעתי מרב כהנא.

370 בגמרא בפסחים משמע שרב כהנא הלך לביתו. וכן משמע בירושלמי בברכות רש"י.

371 רש"י פירש התורה שאמרתי היא שלהם, של בני בבל. התוסי' הקשו מסוכה דף מ"ז, ור"ת פירש כר"ח שרבי יוחנן אמר כך לתלמידיו מבבל, רב כהנא שהיה שלכם אמר כך דילהון הוא, וכן בערבה שרב כהנא

מעשה באותו אדם שהראה תכשיט משי של רבי אבא. וישבו רבי אבהו, ורבי

חנינא בר פפי, ורבי יצחק נפחא, וחשבו לחייבו לשלם לרבי אבא, ממה ששנינו במשנה, דן את הדין, זיכה את החייב, חייב את הזכאי, טימא את הטהור, וטיהר את הטמא, מה שעשה עשוי וישלם מביטו. ואמר להם רבי אילעא שישב עמם שרב אמר שהדין של המשנה הוא כשנשא ונתן ביד. ואמרו לרבי אבא שילך לרבי שמעון בן אליקים, ולרבי אלעזר בן פדת שדנים דין גרמי. וכשהלך אליהם הם חייבו את אותו אדם לשלם לרבי אבא. מן המשנה שאומרת, ואם מחמת הגזלן צריך להעמיד לו שדה אחר. והעמדנו את המשנה כשהראה לאנס את שדהו.

אדם שהיתה מופקדת אצלו כוס של כסף, ובאו אליו גנבים ונתן להם את הכוס. וכשבאו לפני רבה פטר אותו מלשלם. ואמר לו אביי הרי הוא מציל את עצמו בממון של חברו. ואמר רב אשי שרואים אם הוא אדם אמיד הגנבים באו על דעת כספו. ואם אינו אדם אמיד, הם באו על דעת כוס הכסף המופקדת בידו, ואינו מציל את עצמו בממון חברו³⁷².

אדם שהיה מופקד אצלו ארנק עם מעות של פדיון שבויים. ובאו אליו גנבים ונתן להם אותם. ובאו לפני רבה³⁷³ ופטר אותו. ואמר לו אביי הרי הוא מציל את עצמו בממון של חברו. ואמר לו רבה שאין פדיון שבויים גדול מזה³⁷⁴.

המלח שדחף למים את החמור שעמד אדם הכניס את חמורו למעבורת שהיו בה לגרום לטביעה פטור מפני שהוא רודף אנשים, והחמור עמד לגרום למעבורת לטבוע.

ובא אחד המלחים ודחף את החמור למים. ובאו לפני רבה³⁷⁵ ופטר אותו. ואמר לו אביי הרי הוא מציל את עצמו בממון של חברו? אמר לו רבא, שהוא פטור מפני שהחמור שעמד לגרום למעבורת לטבוע, ובעל החמור הוא רודף. כמו שאמר רבה, רודף שהיה רודף אחר חברו להרגו ושיבר את הכלים, בין של נרדף בין של כל אדם פטור, שהרי הוא מתחייב בנפשו, וכל מי שיכול רשאי להרגו כדי להציל את הנרדף. וכיון שחייב התשלומים והמיתה באים כאחד הוא פטור מתשלומים.

נרדף ששבר את של הרודף פטור ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור, והרי של כל אדם חייב

לומדים מהכתוב: "אם בַּמַּחְתָּרֶת יִמָּצֵא הַגָּנֵב וְהִכָּה וְיָמַת אֵין לוֹ דָּמַיִם" התורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו, והנרדף רשאי להציל

אמר שהערבה היא מנהג של הנביאים. וכן יש לפרש בגיטין דף ט"ז. תוס'.

372 ר"י אומר שאע"ג שהגמרא אמרה שאם נשא ונתן ביד חייב, בשומר הפקידו אצלו על דעת שאם יבואו לגנוב ממנו את הכסף המופקד הוא יתן את הפקדון כדי שלא יקחו את ממונו. תוס'.

373 הגרסא רבה ולא רבא. הגהות הב"ח.

374 אפ' אם הוא אמיד, היות ובאותה שעה לא היה לו מה לתת להם נחשב לפדיון שבויים. תוס'.

375 הגרסא רבה ולא רבא. הגהות הב"ח.

את עצמו בנפשו של הרודף³⁷⁶. שלא יהיה ממונו חביב מגופו, של כל אדם חייב, שאסור להציל עצמו בממון חברו. ורודף שהיה רודף אחרי רודף להציל ושבר כלים, בין של נרדף בין של אדם פטור. ולא מן הדין, שהרי אפילו מי שמציל את עצמו בממון אחרים חייב וכל שכן כשמציל את אחרים. אלא שאם אי אתה אומר כן, אין לך אדם שמציל את חברו מן הרודף.

משנה

מי שגזל שדה מחברו ועלו המים מהנהר ושטפו את השדה וקלקלה, הגזלן אומר לו הרי שלך לפניך.

גמרא

גזל קרקע ושטפה נהר לר"א או הרי שלך לפניך וחכ"א חייב לשלם תנו רבנן, הגזול שדה מחבירו ושטפה נהר, חייב להעמיד לו שדה אחר, דברי רבי אלעזר. וחכמים אומרים, אומר לו הרי שלך לפניך. רבי אליעזר דורש בריבוי ומיעוט, שבכתוב נאמר: "נֶפֶשׁ בִּי תַחַטָּא וּמַעְלָה מֵעַל בָּהּ וְכַחַשׁ בְּעַמִּיתָּ" הוא ריבוי, "בְּפִקְדוֹן" הוא מיעוט, "אוּ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשָׁקֵר" חזר וריבה. ריבה ומיעט וריבה, ריבה הכל ומיעט שטרות, שאין גופם ממון ונתן לו נייר בעלמא. חכמים דורשים בכלל ופרט, "וְכַחַשׁ" הוא כלל, "בְּפִקְדוֹן" הוא פרט "אוּ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשָׁקֵר" חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט הוא דבר המטלטל וגופו ממון כך הכלל. ולא קרקעות שאינם מטלטלין, ולא עבדים שהוקשו לקרקעות, ולא שטרות שאין גופם ממון.

הגזול פרה ושטפה נהר ר"א וחכ' שואלת הגמרא במה נחלקו בברייתא, הגזול פרה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו פרה דברי רבי אלעזר. וחכמים אומרים אומר לו הרי שלך לפניך. ואמר רב פפא שהברייתא מדברת כשגזל מחברו שדה ופרה היתה רבוצה בה והגזלן לא משך אותה והיא קרקעות, ושטפה נהר. לרבי אלעזר לשיטתו שקרקע נגזלת, הגזלן קונה את הפרה עם הקרקע בקנין 'אגבי' וחייב לשלם. וחכמים לשיטתם שקרקע אינה נגזלת, ולא קנה לא את הקרקע ולא את השדה.

376 רש"י.

